

مرورنامه آزمون آزمایشی خلی سبز

سال تحصیلی ۱۴۰۴-۰۵

مرحله یازدهم

پایه یازدهم

این مرورنامه، ویژه مباحث جدید آزمون است. مرورنامه مباحثی که در آزمون‌های قبل به آن‌ها پرداخته شده، در پلن کاربری شما قابل دریافت است و در این فایل از تکرار آن پرهیز شده است.

نام درس	مباحث	مؤلف	ویراستار	از صفحه	تا صفحه
ریاضی و آمار	فصل ۲ (درس ۲ و ۳) صفحه ۳۴ تا ۵۴	علی شهرابی	صادق محمدی بردیا نصیری امیررضا رحیمی محمدامین لطفی	۲	۲
زبان و ادبیات فارسی	درس ۷ و ۸ صفحه ۵۷ تا ۷۰	علیرضا نعمتی	زهرا صادقی مالواجردی پوریا منصوری معراج صالحی نژاد	۳	۴
علوم اجتماعی	درس ۹ تا ۱۱ صفحه ۷۳ تا ۹۷	محمدابراهیم مازنی	سعید ستوده مهر محمد حسین غلامی معراج صالحی نژاد پوریا منصوری	۴	۴
روانشناسی	درس ۵ و ۶ صفحه ۱۱۲ تا ۱۵۷	سیده ضحی سکاک	سعید ستوده مهر محمد حسین غلامی معراج صالحی نژاد پوریا منصوری	۵	۵
عربی	درس ۴ و ۵ (تا ابتدای علوم) صفحه ۴۷ تا ۶۸	آریا ذوقی	معراج صالحی نژاد پوریا منصوری	۵	۵
تاریخ	درس ۹ و ۱۰ صفحه ۸۹ تا ۱۱۳	علیرضا کاهیدوند کیانا یوسفزاده	معراج صالحی نژاد پوریا منصوری	۶	۶
جغرافیا	درس ۷ و ۸ صفحه ۸۳ تا ۱۱۲	علیرضا کاهیدوند	وجیهه صادقی مالواجردی محمدحسین غلامی پوریا منصوری معراج صالحی نژاد	۷	۷
فلسفه	درس ۷ و ۸ صفحه ۵۰ تا ۶۸	مجید بیرحسینلو	مهدی بادامه مه محمدحسین غلامی پوریا منصوری معراج صالحی نژاد	۷	۸

ویژه یازدهمی‌های ۱۴۰۴

ریاضی

اعمال جبری روی توابع

۱ عمل اصلی روی توابع به صورت زیر تعریف می‌شود:

اسم عمل	نماد	تعریف ریاضی	دامنه
جمع دو تابع	$f + g$	$(f + g)(x) = f(x) + g(x)$	$D_f \cap D_g$
تفریق دو تابع	$f - g$	$(f - g)(x) = f(x) - g(x)$	$D_f \cap D_g$
ضرب دو تابع	fg	$(fg)(x) = f(x) \cdot g(x)$	$D_f \cap D_g$
تقسیم دو تابع	$\frac{f}{g}$	$(\frac{f}{g})(x) = \frac{f(x)}{g(x)}$	$D_f \cap D_g - \{x \mid g(x) = 0\}$

۲ اعمال جبری در نمایش زوج مرتبی با یک مثال:

مثال فرض کنید $f = \{(1, 4), (2, 7), (3, 10)\}$ و $g = \{(2, -1), (3, 6), (4, 1)\}$ باشد و ما $f + 2g$ را بخواهیم:

مرحله ۱	اشتراک دامنه‌های f و g را حساب می‌کنیم: $D_{f+2g} = \{2, 3\}$
مرحله ۲	مقدار $f + 2g$ را به ازای x های دامنه به دست می‌آوریم: $x = 2: f(2) + 2g(2) = 7 + 2(-1) = 5 \xrightarrow{\text{زوج مرتب}} (2, 5)$ $x = 3: f(3) + 2g(3) = 10 + 2(6) = 22 \xrightarrow{\text{زوج مرتب}} (3, 22)$
مرحله ۳	$f + 2g = \{(2, 5), (3, 22)\}$

۳ محاسبه برد توابع $f \times g$:

مرحله ۱	ابتدا دامنه تابع $f \times g$ را حساب می‌کنیم.
مرحله ۲	ضابطه $f \times g$ را تشکیل می‌دهیم.
مرحله ۳	برد تابع $f \times g$ را با استفاده از دامنه‌اش به دست می‌آوریم.

۴ نمودار توابعی به فرم $y = \frac{\text{عبارت درجه دو}}{\text{عبارت درجه یک}}$ که به ما می‌دهند حتماً یک ویژگی را دارد: «صورت کسر بعد از تجزیه با مخرج ساده می‌شود.»

برای مثال نمودار تابع $y = \frac{x^2 - x - 6}{x + 2}$ را مرحله به مرحله رسم می‌کنیم:

توضیح مرحله	مراحل روی مثال						
۱ صورت و مخرج را تجزیه و کسر را ساده می‌کنیم.	$y = \frac{x^2 - x - 6}{x + 2} = \frac{(x - 3)(x + 2)}{x + 2} = x - 3$						
۲ مقدار تابع جدید را به ازای ریشهٔ مخرج (یعنی $x = -2$) حساب می‌کنیم.	$y = x - 3 \xrightarrow{x = -2} y = -5$						
۳ نقطهٔ به دست آمده از مرحلهٔ قبل، نقطه‌ای است که نمودار تابع در آن توخالی است.	$A(-2, -5)$						
۴ دو نقطه روی خط $y = x - 3$ مشخص می‌کنیم.	<table><tr><td>x</td><td>۰</td><td>۳</td></tr><tr><td>y</td><td>-۳</td><td>۰</td></tr></table> نقطه $(۰, -۳)$ $(۳, ۰)$	x	۰	۳	y	-۳	۰
x	۰	۳					
y	-۳	۰					

توضیح مرحله	مراحل روی مثال
۵ به کمک دو نقطه مرحله قبل، نمودار را رسم می‌کنیم و نقطه $A(-2, -5)$ را توخالی می‌گذاریم.	

درس ۸: پایه‌های آوایی همسان (۲)

پس از تشخیص و درک پایه‌های آوایی شعر، برای درک بهتر نظم پایه‌های آوایی، وزن‌واژه هر پایه را مشخص می‌کنیم.

۴ وزن‌واژه یا رکن معرفی شده در کتاب

۱) فاعولن: (ت تن تن)

خدا یا به خواری مـران از درم که صورت نبـدد دری دیگـرم

پایه‌های آوایی	خُ دا یا	بِ خا ری	م را تَز	دَرَم
وزن	ک صو رت	نَ بَد دَد	دَ ری دی	گَ رَم
نشانه‌های هجایی	فعولن	فعولن	فعولن	فعل
	--U	--U	--U	-U

۲) مستفعِلن: (تن تن ت تن)

گر جان عاشق دَم زند، آتش در این عالم زند وین عالم بی اصل را، چون ذره‌ها بر هم زند

پایه‌های آوایی	گر جان عا	شوق دَم زَ ند	آتش دَ رین	عالم زَ ند
وزن	وین عالم م	بی آص ل را	چُن دَرِ را	بَر هم زَ ند
نشانه‌های هجایی	مستفعِلن	مستفعِلن	مستفعِلن	مستفعِلن
	-U--	-U--	-U--	-U--

۳) مفتعلن: (تن ت تن ت تن)

ای نفس خرم بـداد صبا از بـر یار آمـده ای مـرجبا

پایه‌های آوایی	ای نَ ف ت س	خُرَم با	د ص با
وزن	آز بَ ر یا	رامَدِ ای	مَرخ با
نشانه‌های هجایی	مفتعلن	مفتعلن	فاعلن
	-UU-	-UU-	-U-

۴) فاعلاتن: (ت ت تن تن)

تو حکیمی تو عظیمی تو کربمی تو رحیمی تو نماینده فضلای تو سزاوار ثنایی

پایه‌های آوایی	تُ خ کی می	تُ ع ظی می	تُ ک ری می	تُ ر حی می
وزن	تُ نَ ما یَن	دِ ی فض لی	تُ س زا وا	رَ تَ نای
نشانه‌های هجایی	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن
	--UU	--UU	--UU	--UU

نکات مهم

۱) گاهی هجاهای رکن پایانی مصراع به گونه‌ای است که گویی ادامه رکن‌های قبلی است، اما از پایان آن یک هجا حذف شده؛ در این صورت باز هم وزن آن همسان است. (مثال: همان مثال مورد سوم است برای مفتعلن)

۲) اگر یک وزن‌واژه در بیتی ۳ بار تکرار شده باشد و در بیت دیگر ۴ بار، باز هم هر دو بیت وزن‌های همسانی دارند.

برای فهم بیشتر

مهم‌ترین وزن‌واژه‌ها:

تک‌هجایی	دو‌هجایی	سه‌هجایی	چهارهجایی
فَع (-)	فَعْل (-U)	فَعولن (-U)	فَعْلان (UU--)
		فاعِلن (-U)	مفاعِلن (-U-U)
		مفعول (U--)	مفاعِلین (-U--)
		مفعولن (---)	فاعِلان (-U--)
		فَعْلان (UU)	فاعِلات (U-U)
			مفاعِل (U-U)
			مستفعِل (UU--)
			مفتعلِن (-UU)
			مستفعِلن (-U--)

● وزن‌های ۵ هجایی هم داریم که چون در کتاب نیامده، یاد گرفتنش ضرورتی ندارد.

پنج هجایی:

متفاعل (U-U)

مستفعلن (U--)

جامعه‌شناسی

درس ۱۱: بحران‌های اقتصادی و زیست‌محیطی

رابطهٔ چالش‌ها و بحران‌ها

- بحران هنگامی ایجاد می‌شود که برخی تغییرات درونی و بیرونی، تعادل کل یک نظام را بر هم بزند.
- نظام جهانی نیز دچار بحران‌هایی می‌شود. در واقع، بحران‌ها، چالش‌هایی با ابعاد گسترده‌تر و عمیق‌تر هستند. بحران اقتصادی و بحران زیست‌محیطی از جمله این بحران‌هاست.
- اغلب پیامدهای خوب و بد کنش‌های افراد و جوامع، صرفاً متوجه خودشان نیست. **به همین دلیل** امروزه بسیاری از بحران‌ها در مناطق خاصی پدید می‌آیند
- ولی به سایر نقاط دنیا گسترش می‌یابند.
- کشورها در ایجاد بحران‌ها، سهم یکسانی ندارند اما همه از پیامدهای نامطلوب آن‌ها متأثر می‌شوند.

بحران اقتصادی

- آسیبی است که نظام اقتصادی را دچار اختلال می‌کند.
- در بحران اقتصادی، قدرت خرید مصرف‌کنندگان به شدت کاهش می‌یابد **تولیدکنندگان بازار فروش خود را از دست می‌دهند**
- کارخانه‌ها تعطیل و کارگران بیکار می‌شوند.
- نخستین: در سال ۱۸۲۰ در انگلستان
- مهم‌ترین: بین دو جنگ جهانی در سال‌های ۱۹۲۹ تا ۱۹۳۳
- سال‌های اخیر: از سال ۲۰۰۸ در اروپا و آمریکا
- بحران‌های اقتصادی اغلب با چالش فقر و غنا پیوند می‌خورند و بر دامنهٔ آن‌ها افزوده می‌شود.
- در صورتی که کنترل نشود، می‌تواند به فروپاشی حکومت‌ها منجر شود.
- ابتدا به کشورهای غربی محدود می‌شد، ولی با شکل‌گیری اقتصاد جهانی و کاهش اهمیت مرزهای سیاسی و جغرافیایی، جهانی شدند.

رابطهٔ بحران اقتصادی با چالش فقر و غنا

شباهت	هر دو، هویت اقتصادی دارند.
تفاوت‌ها	(۱) چالش فقر و غنا چالشی همیشگی است ولی بحران اقتصادی اغلب دوره‌ای و مقطعی است. (۲) آسیب‌های مربوط به فقر و غنا همواره متوجه قشرهای فقیر و ضعیف جامعه است، ولی آسیب‌های مربوط به بحران اقتصادی تمامی جامعه را در بر می‌گیرد.

بحران زیست‌محیطی

- شهرهای صنعتی، اولین مراکزی بودند که با آلودگی‌های زیست‌محیطی مواجه شدند؛ پس از آن با گسترش زندگی مدرن در جهان، انواع آسیب‌های زیست‌محیطی نیز به سرعت گسترش یافتند، اما امروزه بحران‌های زیست‌محیطی به منطقهٔ خاصی محدود نمی‌شوند و همهٔ محیط طبیعی زندگی انسان، آب، خاک و هوا را فراگرفته‌اند.

نگاه فرهنگ‌های مختلف نسبت به طبیعت

فرهنگ توحیدی	● طبیعت و هر آنچه در آن است، آیات و نشانه‌های خداوندند. ● همهٔ موجودات طبیعی به تسبیح خداوند مشغول‌اند و به سوی او بازمی‌گردند.
فرهنگ اساطیری	طبیعت مادهٔ خام نیست، بلکه از ابعاد و نیروهای ماورائی برخوردار است.
فرهنگ مدرن	● طبیعت را مادهٔ خام و بی‌جانی می‌داند که انسان اجازهٔ هرگونه تصرفی را در آن دارد. ● با تسخیر طبیعت، این گمان را دارند که می‌توان تمامی مسائل و مشکلات بشر را حل کرد. ● نگاه معنوی و دینی به طبیعت را کودکان می‌پندارند و تصرف در طبیعت را تنها با فنون و روش‌های تجربی انجام می‌دهد.

تأثیر رویکرد غرب نسبت به طبیعت در پدیدآمدن بحران‌های زیست‌محیطی

- برخی اندیشمندان، بحران‌های محیط زیست را ناشی از رویکرد انسان مدرن و فرهنگ معاصر غرب به طبیعت می‌دانند. فرهنگ مدرن، طبیعت را مادهٔ خام و بی‌جانی می‌داند که انسان اجازهٔ هرگونه تصرفی را در آن دارد. در این فرهنگ، انسان بر این گمان است که با تسخیر طبیعت و تصرف آن، می‌تواند تمامی مسائل و مشکلات خود را حل کند.
- بحران زیست‌محیطی، ابتدا در حوزهٔ رابطهٔ انسان با طبیعت قرار داشت، ولی به تدریج به روابط انسان‌ها و جوامع با یکدیگر نیز سرایت کرد و به آسیب‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی همچون مهاجرت، حاشیه‌نشینی، بیکاری، فقر، اختلافات سیاسی منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای منجر شد. **به منظور چاره‌اندیشی برای این آسیب‌ها، همایش‌های بین‌المللی متعددی دربارهٔ بحران زیست‌محیطی برگزار شده است، که البته نتوانسته‌اند از شتاب بحران بکاهند.**

روان شناسی

♦♦ درس ۶: تفکر (۲) تصمیم گیری ♦♦

– مقدمه –

تعریف تصمیم گیری: ارزیابی راه‌های مختلف و انتخاب بهترین راه

شباهت حل مسئله و تصمیم گیری: هر دو با مسئله مواجه هستند. (تصمیم گیری نوعی حل مسئله است).

تفاوت‌های حل مسئله و تصمیم گیری:

۱- در تصمیم گیری: فرد باید از بین انتخاب‌های مختلف بهترین را برگزیند.

۲- در حل مسئله: فرد باید راه حل‌های مسئله را خودش بازآفرینی کند.

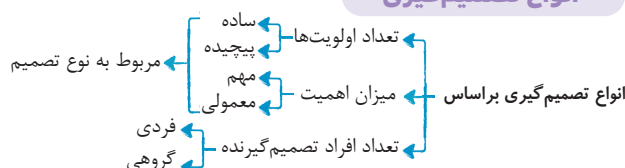
۳- در تصمیم گیری: با اولویت‌ها سر و کار داریم.

۴- در حل مسئله: با راه حل‌ها سر و کار داریم.

۵- در تصمیم گیری: دغدغه افراد انتخاب بهترین اولویت است.

۶- در حل مسئله: افراد به دنبال روش‌های موفق و کارآمد هستند.

– انواع تصمیم گیری –

– ملاک‌های تصمیم گیری –

– سبک‌های تصمیم گیری –

۱) تکاشفی: به دلیل عجله و ترس ۲) احساسی: عواطف و هیجان‌های زودگذر ۳) وابسته: اطاعت کورکورانه از دیگران ۴) اجتنابی: دست، دست کردن در تصمیم گیری ۵) منطقی: بهترین شیوه تصمیم گیری

– مراحل تصمیم گیری –

مراحل	اقدام مورد نیاز	مثال توضیحی
۱	شناسایی و تعریف تصمیم مورد نظر	انتخاب رشته تحصیلی
۲	شناسایی تعداد انتخاب‌ها یا اولویت‌های آن تصمیم	انتخاب رشته تحصیلی دوره دوم متوسطه از بین چهار انتخاب
۳	بیان ویژگی‌های هر انتخاب یا اولویت	بررسی دروس هر رشته و ...
۴	ارزیابی پیامدهای هر انتخاب یا اولویت	امنیت شغلی و علایق تحصیلی
۵	اجرای بهترین اولویت	انتخاب رشته علوم انسانی
۶	تعهد و پایبندی به اجرای اولویت مورد نظر	مطالعه دقیق هدفمند و کارآمد دروس این رشته
۷	بررسی پیامدها و نتایج اجرای اولویت مورد نظر	پیشرفت تحصیلی مطلوب و ابراز رضایت تحصیلی

– موانع تصمیم گیری –

۱) سوگیری تأیید ۲) اعتماد افراطی ۳) کوچک شمردن خود ۴) کنترل نکردن هیجان‌ها

– پیامد ناتوانی در تصمیم گیری –

۱) گرایش - گرایش ۲) گرایش - اجتناب ۳) اجتناب - اجتناب

عربی

♦♦ درس ۵ ♦♦

چند نکته:

۱) ترجمه جمله وصفیه را باید به عنوان اولین فعل بعد از حرف «که» بیاوریم.

طَلَبَ مِنَ الرَّجُلِ مَوْعِظَةً مَمْنَعَةً عَنِ ارْتِكَابِ الْمَعَاصِي: از مرد پندی خواست که او را از انجام گناهان باز دارد.

۲) ماضی + مضارع ← ماضی استمراری ← رَأَيْتُ وَلَدًا يَمْشِي بِسُرْعَةٍ: پسری را دیدم که به سرعت راه می‌رفت.

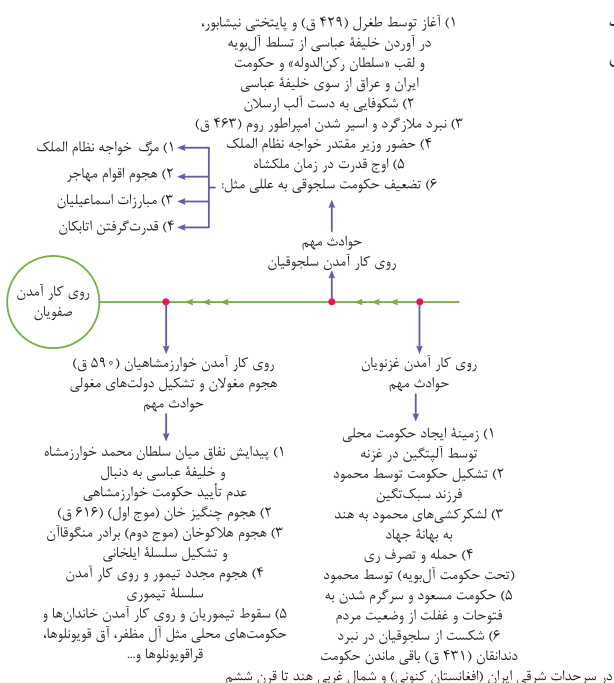
۳) ماضی + ماضی ← ماضی بعید (یا ماضی ساده) ← اِشْتَرَيْتُ الْكِتَابَ قَدْ رَأَيْتُهُ مِنْ قَبْلُ: امروز کتابی را خریدم که قبلاً آن را دیده بودم (دیدم).

۴) مضارع + مضارع ← مضارع التزامی (مضارع اخباری) ← أَشَاهِدُ طَالِبًا يَكْتُبُ تَمَارِينَ الدُّرُسِ: دانش‌آموزی را می‌بینم که تمرین‌های درس را می‌نویسد.

۵) جملاتی که در آن‌ها «اسم ال‌دار + ال‌ذی / ال‌ذین ...» به کار می‌رود، از لحاظ معنایی، ساختاری مشابه جمله وصفیه دارند. ← شَاهِدْتُ الطِّفْلَ الَّذِي يَبْكِي = کودکی را دیدم که گریه می‌کرد.

حکومت‌های ایران اسلامی (قرن سوم هجری تا دهم)

بچه‌ها حواستان را حسابی جمع کنید؛ حوادث و ترتیب سلسله‌ها را تا جایی که می‌توانید ببرید. روزی نمودار و محتویات مربوط به هر یک را به خاطر بسپارید؛ بنابراین در نمودار خطی مقابل صرفاً برخی حوادث سیاسی مهم مربوط به قرن سوم تا یازدهم را با هم می‌بینیم:

— نظام اداری —

غزنویان ← استفاده از دیوان سالاران سامانیان و آل بویه

سلجوقیان

- استفاده از دیوان سالارانی مثل عمیدالملک کندری خواجه نظام الملک ● عصر نظام الملک ● چالش بین اهل شمشیر و اهل قلم

خوارزمشاهیان

- تداوم نظام اداری سلجوقیان ● کاهش قدرت وزیر

— اوضاع اجتماعی —

غزنویان: عمدہ جمعیت ← (روستائے)

سلجوقی:

- ۳ بخش شهرا: ۴ کهندژ (ارگ) ۵ شهرستان (شارستان) ۶ روض (شهر بیرونی) ۷ گسترش روض و منتقل شدن مسجد و بازار به آن ۸ رشد شهرنشینی و طبقه بازارگاهها

— اوضاع اعتقادی —

- عمده مردم اهل تسنن ● اسماعیلیان و شیعیان مخالفان ۲ حکومت غزنوی و سلجوقی ● حامی داری غزنویان و سلجوقیان باعث درگیری میان فقه‌های مختلف اسلام می‌شد.

— اوضاع اقتصادی —

- زوال، موقعیت اجتماعی، دهقانان، ● حاکمیت شخصی، نابایدار و در معرض، مصادره، ● نظام اقطاع

زبان فارسی

- تغییر زبان دستگاه اداری از عربی به فارسی در دوران سلجوقی آثار شاهنامه، تاریخ بهیقی

علم و آموزش:

۱. ابوریحان بیرونی در نجوم، ابوالعباس لوکری و خیام در ریاضیات و نجوم؛ سهروردی و امام فخر رازی در فلسفه و کلام و سید اسماعیل جرجانی در پزشکی ۲. تأسیس نظامیه‌ها

یہ ہے، لگے؟

آقا گاہے، مہ گما! هنر تو این دورہ مہ پوری بود؟ اصلاً مردم ہے کار مہ کردن؟

و یبین، تو دوره حکومت‌های ترکی - اسلامی (غزنوی، سلجوقی و فوار/مشاهی) هنر رونق داشت، زبان فارسی شکوفا بود، آثار علمی نوشته می‌شد، اما چیزی که مهمه، شهر نشینی هست که تو دوره سلجوقی خیلی به پیش می‌آد. چرا؟ چون این دوره، ما شاهد بهبود و اصلاح سایر جوانب جامعه مثل اقتصاد و تجارت و در نتیجه افزایش جمعیت هستیم. حالا وقتی مغول می‌آد، همه این‌ها دارا افول می‌شه تا این‌که تو دوره ایلخانان و تیموری بار دیگر شهر و شهرنشینی، علم و ادبیات، نگارگری و ... رشد می‌کنن).

جغرافیا

درس ۸: نواحی اقتصادی (تجارت و اقتصاد جهانی)

نواحی اقتصادی -

اقتصاد، نظامی از تولید، توزیع، مبادله، مصرف کالا و خدمات توسط گروه‌های مختلف اجتماعی در یک ناحیه است.

انواع فعالیت اقتصادی		
نوع	ویژگی‌ها	مثال
نوع اول	فعالیت‌هایی که با استخراج و به دست آوردن مواد خام یا محصول از زمین یا دریا سروکار دارد.	دامپروری، زراعت و ...
نوع دوم	فعالیت‌هایی که طی آن منابع و مواد اولیه در کارخانه تغییر شکل یافته و به کالا تبدیل می‌شود.	خودروسازی
نوع سوم	فعالیت‌هایی که در طی آن خدماتی به دیگران ارائه می‌شود.	امور آموزشی / حمل و نقل و ...
نوع چهارم	فعالیت‌هایی که فراهم کننده خدمات مربوط به جمع‌آوری و پردازش اطلاعات و فناوری اطلاعاتی و ارتباطی (ICT) و پژوهش و تحقیق و توسعه است.	زیست‌فناوری و صنایع هوافضا

نکته

پلانتیشن‌ها یا مزارع تک‌محصولی یعنی زمین‌هایی که به کشت محصولی خاص تعلق می‌گیرد. حالا چه جوری؟ کشوری ثروتمند (مرکز) می‌آید سراغ کشوری ضعیف و در زمین‌های آن‌جا محصولات خاص پرورش می‌دهد و بازار مصرفی خاص خود را هم ایجاد می‌کند. این باعث می‌شود که زمین دچار فرسودگی گردد. نتیجه ← پیدایش مفهوم مرکز - پیرامون - نیمه‌پیرامون

این وسط مفهومی شکل می‌گیرد به نام تجارت بین‌المللی؛ یعنی میزان واردات و صادرات هر کشور تبدیل می‌شود به یک موازنه تجاری. موازنه تجاری مثبت: ارزش صادرات یک کشور بیشتر از واردات آن باشد. موازنه تجاری منفی: ارزش واردات یک کشور بیشتر از صادرات آن باشد.

فلسفه

درس ۸: نگاهی به تاریخچه معرفت

- دوره جدید اروپا: از رنسانس تا کنون (بیکن، دکارت، کانت، هگل و ...)
- دوره‌های تاریخ فلسفه: شکوفایی فلسفه در جهان اسلام و ایران: فارابی، ابن سینا، ابن رشد، شیخ اشراق، ملاصدرا و ...
- فلسوفان اروپایی: قرون وسطی تا ابتدای رنسانس و آغاز دوره جدید اروپا
- یونان باستان: فیلسوفان پیش از سقراط، خود سقراط و فیلسوفان پس از سقراط (افلاطون، ارسطو و ...)

دوره یونان باستان	
- از اولین صاحب نظران پیرامون شناخت / عدم استقلال معرفت‌شناسی / نظر اکثریت: اهمیت دادن به شناخت حسی و توجه کمتر به شناخت عقلی - دو مسئله مورد توجه اندیشمندان این دوره: (۱) مسئله شناخت (۲) میزان انطباق شناخت با واقعیت - هراکلیتوس: اهمیت دادن به عقل علاوه بر اهمیت دادن به حس + اعتبار شناخت حسی: درک و دریافت حرکت در جهان از طریق حس ← وجود حرکت در جهان - پارمنیدس: عدم اعتبار شناخت حسی به دلیل خطاهای حواس ← عدم وجود حرکت در جهان = ثبات و پایداری همه اشیاء	متفکرین پیش از سقراط
- زیر سوال بردن اصل امکان شناخت به دلیل: (۱) اختلاف نظر فیلسوفان (۲) مغالطه‌های خودشان (سوفسطائیان) - ادعای سوفسطائیان: عدم امکان دستیابی به حقیقت (نه از راه عقل و نه از راه حس) / حس کردن ما ≠ خبر دادن از واقعیت بیرونی (احساس: تنها چیز در اختیار ما) - عقیده پروتاگوراس سوفسطائی: - حقیقت: گواهی حواس هر کس برای خودش (چه یکسان با دیگران، چه متفاوت) ← عدم یکسان بودن حقیقت برای همه اشیاء هر طوری که در هر نوبت به نظر من می‌آیند، در آن نوبت همان‌طور هستند و هر طور که به نظر تو می‌آیند، برای تو نیز همان‌طور هستند.	سوفسطائیان (سوفیست‌ها)
- کوشش در جهت: (۱) تبیین راه‌های معتبر شناخت و روش‌های رسیدن به آن (۲) توضیح راه‌های گریز از خطا - افلاطون: شناخت عقلی بسیار مطمئن‌تر از شناخت حسی / امور مورد درک عقل دارای ارزشی برتر / عقل توانا بر شناخت عالمی برتر از جهان طبیعت (عالم مُثُل) و استدلال بر آن / عالم طبیعت: سایه عالم مُثُل / معتقد به شهود قلبی / معتقد به مشاهده عالم مُثُل توسط سقراط (نکته: افلاطون شناخت حسی را انکار نکرده است؛ بلکه شناخت عقلی را بالاتر می‌داند). - ارسطو: با تدوین منطق ← آموزش قواعد استدلال و شیوه‌های دورماندن از خطا و مغالطه / ممانعت از رشد سفسطه در جامعه / معتبر دانستن شناخت حسی / استدلال: کار عقلی و معتبر / توانایی عقل بر پی‌بردن به امور ماورای حس و اثبات آن	سقراط، افلاطون و ارسطو

دوره شکوفایی فلسفه در جهان اسلام و ایران		
اعتقاد عمومی (اکثریت) فیلسوفان این دوره	● معتقد به اعتبار هر سه ابزار حس، عقل و قلب = اعتبار معرفت حسی / معرفت عقلی / معرفت شهودی و وحیانی (هر کدام در جای خود معتبر) / توجه ویژه برخی به حس و عقل، برخی به شهود قلبی، برخی پیوند بین سه ابزار ● اما فلسفی بودن یک معرفت در گروه استدلال عقلی است.	
فارابی و ابن سینا (تداوم اعتبار حس و عقل)	(۱) معتبر دانستن حس و عقل (مانند افلاطون و ارسطو) (۲) معتقد به اعتبار خاص شناخت وحیانی: ویژه پیامبران (۳) نیم‌نگاه به شناخت شهودی، عدم استفاده از آن در تبیین فلسفی خود	
سهروردی (توجه به شهود در فلسفه)	(۱) شخصیت مهم در فلسفه و عرفان (۲) تأکید بسیار بر معرفت شهودی (۳) کوشش بر تبیین استدلالی دستاوردهای شهودی خویش (۴) بنانهادن نظام فلسفی خویش بر پایه شهودهایش	
ملاصدرا (قرن ۱۱) (بهره‌مندی از همه ابزارهای معرفت)	(۱) تکمیل راه شیخ اشراق (۲) بهره‌برداری از معرفت شهودی در کنار معرفت عقلی (۳) بناکردن دستگاه منسجم فلسفی با هویت کاملاً فلسفی (مبتنی بر منطق و استدلال) + بهره‌مند از شهود و اشراق (۴) ایجاد پیوند مستحکمی میان فلسفه و معرفت وحیانی (۵) اثبات عدم تضاد و تناقض میان داده‌های مستدل و یقینی عقل و معارف وحیانی (عقل و وحی تأییدکننده هم)	
دوره جدید اروپا (قرن ۱۶ تاکنون)		
ویژگی کلی این دوره	(۱) خارج‌شدن تدریجی اروپا از حاکمیت کلیسا (۲) گسترش علوم تجربی (۳) تحولات گسترده در حوزه‌های اجتماعی (سیاست، فرهنگ، فلسفه و ...) (۴) تحولات در بخش معرفت‌شناسی فلسفه: توجه ویژه به معرفت‌شناسی (کانون مباحث فلسفی اروپا) (۵) آغاز دوره جدید فلسفه با پیشگامی بیکن و دکارت ● نزاع اصلی: در کسب معرفت آیا حس و تجربه ارزش و اعتبار بیشتری دارد و ما را بهتر به حقایق می‌رساند یا استدلال عقلی؟ ● رای به اعتبار بیشتر تجربه: تجربه‌گرایان ● رای به اعتبار بیشتر عقل: عقل‌گرایان	
دو جریان فکری عمده در دوره جدید اروپا	تجربه‌گرایی	● اهمیت بیشتر تجربه؛ (۱) تجربه؛ اساس کسب معرفت (۲) دلیل تأکید بر تجربه: توجه کمتر به تجربه در قرون وسطی و عقب‌ماندگی علوم تجربی - تجربه‌گرایان - فرانسیس بیکن (از نخستین تجربه‌گرایان)، دنباله‌روی فیلسوفان گذشته از ارسطو → تکیه بر استدلال عقلی → محصورماندن علوم تجربی در خرافات و تعصبات بی‌جا و پیشرفت نکردن جان لاک، فیلسوف قرن ۱۷ انگلستان
	عقل‌گرایی	● دکارت؛ (۱) فیلسوف و ریاضی‌دان بزرگ / عقل انسان به طور ذاتی دارای معرفت‌هایی که از تجربه به دست نیامده و بی‌نیاز از حس و تجربه برای فهم آن‌ها. مثال: معرفت به وجود نفس مجرد و وجود خدا. (۲) عدم مخالفت با علم تجربی / نقش موثر در پیشرفت علم در اروپا (۳) تفاوت با تجربه‌گرایان: قبول گزاره‌ها و قواعد عقلانی غیرتجربی و فقط متکی بر استدلال عقلی
کانت (قرن ۱۸)	● طرح دیدگاه جدید؛ (۱) کوشش برای اثبات اعتبار عقل و حس (۲) معرفت حاصل همکاری عقل و حس (۳) قوه ادراکی انسان پیش از هر تجربه، درون خودش مفاهیمی مثل زمان، مکان و علیت را دارد. هر داده حسی که از بیرون می‌آید با این مفاهیم درک و فهمیده می‌شود.	
پوزیتیویسم (حرکت به سوی تجربه‌گرایی مطلق)	● غلبه جریان تجربه‌گرایی بر عقل‌گرایی در اروپا → پیدایش دیدگاه‌های جدیدی در میان تجربه‌گرایان (از جمله: پوزیتیویسم (اثبات‌گرایی) اوگوست کنت (قرن ۱۹) از مؤسسان پوزیتیویسم و استفاده‌کننده از این اصطلاح برای اولین بار ● پوزیتیویسم؛ (۱) تجربه: تنها راه رسیدن به شناخت و معرفت (۲) بی‌معنایی و عدم قابلیت بررسی علمی مفاهیم و گزاره‌های تجربه‌ناپذیر (مانند خدا، اختیار، نفس و روح)	
نسبی‌گرایی	● علت رشد اندیشه نسبی‌گرایی؛ - بی‌مهری به تفکر عقلی → ایجاد اشکالات نظری متعدد؛ (۱) محدودیت روش تجربی (ناتوانی در پاسخگویی به سؤالات مهم انسان به دلیل نداشتن ابزار آن مانند نیاز جهان به مبدأ) (۲) ناتوانی تجربه در دستیابی به همه خصوصیات اشیاء و احتمالی بودن بسیاری از نتایج تجربی و تفاوت میان تجربه انسان‌ها → از بین رفتن قطعیت احکام تجربی ● نتیجه این مشکلات: زیر سوال رفتن واقع‌نمایی دانش تجربی / ظهور جریان‌های نسبی‌گرا در داخل تجربه‌گرایی ● نسبی‌گرایی؛ (۱) هر فرد دارای شناخت متناسب با ویژگی‌های خود و متفاوت با شناخت دیگران (۲) اعتبار شناخت هر کس برای خودش و نسبت به خودش ● نسبی‌گرایی در معرفت‌شناسی → بروز در حوزه‌های مختلف انسان‌شناسی، اخلاق، حقوق و دین → نسبی‌گرایی در هویت انسان، اخلاق، دین و حقوق	
پراگماتیسم	● پراگماتیسم: اصالت عمل، مصلحت عملی ● پراگماتیست‌ها؛ (۱) تجربه تنها راه شناخت اشیاء، اما ناتوان از رسیدن به واقعیت آن‌ها (۲) هدف ≠ کشف واقعیت / هدف ≠ کشف باورهای مفید کاربردی در عمل (۳) مفیدبودن دانش در عمل = درست‌بودن	
وضعیت فعلی	● ادامه تحولات معرفت‌شناسی از اواسط قرن بیستم → پیدایش جریان‌های دیگری در اروپا و آمریکا (مکمل جریان‌های قبلی) ● جریان تجربه‌گرایی (امروزه دارای قالب‌های جدید) در اروپا و آمریکا: همچنان غلبه بر عقل‌گرایی ● طرفدار داشتن راه‌های دیگر معرفت (= شهود عرفانی و وحی) ● برخی از فیلسوفان معاصر تجربه‌گرا معتقد به شهود عرفانی و تجربه دینی (نوعی شناخت قلبی) مانند ویلیام جیمز و هانری برگسون	